

Konrad Wierzbicki, Agnieszka Pytka

Sprawozdanie z konferencji „Nauka na rzecz polskiego więziennictwa”

(Warszawa, 20 listopada 2018 r.)

W Warszawie w siedzibie Krajowej Szkoły Administracji Publicznej im. Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Lecha Kaczyńskiego 20 listopada 2018 r. odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa „Nauka na rzecz polskiego więziennictwa”. Jej organizatorem był Instytut Kryminologii i Penitencjarystyki, przy wsparciu Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr. Jana Sehna, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz Zakładu Prawa Karnego, Kryminologii i Kryminalistyki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

Patronat honorowy nad tym wydarzeniem objął Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny Zbigniew Ziobro.

Nad przebiegiem konferencji czuwał Komitet Honorowy w składzie: Patryk Jaki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości – Przewodniczący Komitetu Honorowego oraz członkowie: Jan Kanthak, Szef Gabinetu Politycznego Ministra Sprawiedliwości, dr Wojciech Federczyk, Dyrektor Krajowej Szkoły Administracji Publicznej, ppłk dr Marcin Strzelec, Zastępca Dyrektora Generalnego SW, Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości ds. Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie, gen. dr Jacek Pomiankiewicz, JM Rektor Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie, dr Marcin Romanowski, Dyrektor Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości, insp. dr Marek Fałdowski, JM Rektor-Komendant Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, płk Ryszard Czapracki, Komendant Centralnego Ośrodka Szkolenia SW w Kaliszu, prok. Ryszard Tłuczkiewicz, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury, Keeley Moore, University of York, ks. Adam Jabłoński, Naczelny Kapelan Więziennictwa Kościoła Rzymskokatolickiego, Krzysztof Brzózka, Dyrektor Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, ppłk SW

w st. spocz. Bogdan Nowak, Prezes Honorowy Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego, ks. dr Paweł Wojtas z Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa i Ochrony im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie oraz dr Adam Błachnio, Redaktor Naczelny kwartalnika „Probacja”.

W skład Komitetu Naukowego Konferencji weszły następujące osoby: prof. dr hab. Ewa Monika Guzik-Makaruk z Uniwersytetu w Białymstoku, ks. prof. dr hab. Marian Nowak, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, prof. dr hab. Emil Pływaczewski, Uniwersytet w Białymstoku, dr hab. Anna Fidelus, prof. UKSW, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, dr hab. Mariusz Jędrzejko, prof. UTH, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu, dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent, prof. UMCS, Instytut Kryminologii i Penitencjarystyki, dr hab., prof. nadzw. UŁ Aldona Nawój Śleszyński, Uniwersytet Łódzki, dr. hab., prof. UW Krystyna Ostrowska, Uniwersytet Warszawski, ks. dr hab. Kazimierz Pierchała, prof. KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, dr hab. Justyn Piskorski, Sędzia Trybunału Konstytucyjnego, dr hab. Tomasz Przesławski, Sędzia Sądu Najwyższego, dr hab. Renata Szczepanik prof. UŁ, Instytut Kryminologii i Penitencjarystyki, płk dr hab. inż. Tadeusz Szczurek, prof. WAT, JM Rektor-Komendant Wojskowej Akademii Technicznej, dr hab. Leszek Wieczorek, Instytut Ekspertyz Sądowych oraz dr Amanda Perry z University of York.

Wsparcie więziennictwa przez naukę w realizacji jego zadań – to główny cel konferencji. Jego realizacja była możliwa dzięki wszystkim osobom zaangażowanym w organizację tego wydarzenia. Uczestnicy mieli możliwość zaprezentować swoje wyniki badań, wymienić poglądy i doświadczenia oraz dokonać próby sformułowania propozycji rozwiązań prawnych i praktycznych obejmujących obszary resocjalizacji oraz readaptacji społecznej różnych grup docelowych.

Na zaproszenie organizatorów odpowiedzieli przedstawiciele nauki z wiodących ośrodków akademickich w Polsce oraz z Wielkiej Brytanii, jak również specjaliści zajmujący się problematyką naukowych podstaw funkcjonowania więziennictwa dla potrzeb profilaktyki kryminologicznej oraz praktyki penitencjarnej, co zapewniło wydarzeniu międzynarodowy oraz interdyscyplinarny charakter.

Obrady rozpoczęło uroczyste powitanie gości przez Przewodniczącą Komitetu Organizacyjnego ppłk. dr. Piotra Łapińskiego, Dyrektora Instytutu Kryminologii i Penitencjarystyki. Otwarcia konferencji podsumowującej kilkumiesięczną działalność naukową i badawczo-rozwojową

Instytutu dokonał ppłk dr Marcin Strzelec, Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości ds. Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki oraz dr Wojciech Federczyk, Dyrektor Krajowej Szkoły Administracji Publicznej im. Prezydenta Lecha Kaczyńskiego.

Konferencja podzielona była na trzy części; pierwszą i trzecią stanowiły wystąpienia plenarne zaproszonych ekspertów oraz gości wraz z dyskusją, a część drugą sesja posterowa.

Moderatorami pierwszej części byli: dr hab. Anna Fidelus, prof. UKSW, Prorektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz dr hab. Leszek Wieczorek, prof. nadzw. UJK, Dyrektor Instytutu Ekspertyz Sądowych im. prof. dr. Jana Shena w Krakowie.

Jako pierwszy głos w tej części zabrał ppłk dr Piotr Łapiński. W wykładzie inauguracyjnym przedstawił sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej Instytutu oraz prac rozwojowych, zwracając uwagę na bieżące problemy oraz wyzwania współczesnej penitencjarystyki w kontekście potrzeby tworzenia, aktualizowania i weryfikowania naukowych podstaw funkcjonowania więziennictwa. Wystąpienie to wzbudziło duże zainteresowanie uczestników konferencji.

Następnie ppłk dr Marcin Strzelec wygłosił referat pt. „Rekomendacje dla systemu naboru i szkolenia funkcjonariuszy SW”. W wystąpieniu mówił o utworzeniu jednej, relatywnie silnej instytucji odpowiedzialnej za najważniejsze dydaktyczne i naukowe zadania Służby Więziennej. Plan ten zostanie zrealizowany poprzez rozpoczętą likwidację Instytutu Kryminologii i Penitencjarystyki oraz powołanie na początku roku 2019 instytutu badawczego w strukturach Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie. Powstająca uczelnia Służby Więziennej będzie miała charakter uczelni państwowej, działającej na podstawie przepisów ustawy prawo o szkolnictwie wyższym i będzie nadzorowana przez ministra sprawiedliwości.

Kolejnym prelegentem był dr hab. Tomasz Przesławski, Sędzia Sądu Najwyższego. Wystąpienie dotyczyło systemu dozoru elektronicznego (SDE) jako rozwiązania prawnego pozwalającego na odbywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym. Omawiane badania były wykonane (przy współpracy z dr Marylą Koss-Goryszewską oraz mgr Magdaleną Nasutą) i obejmowały analizę akt spraw karnych, dotyczących udzielania zezwolenia na odbywanie kary w SDE, jak również kilka przypadków związanych z nieudzieleniem, umorzeniem czy orzeczeniem SDE jako środka zabezpieczającego. Zostały przedstawione

szczegółowe wyniki badań, m.in. średni wiek sprawców odbywających karę w systemie SDE, kwalifikacje prawne czynów w wyroku skazującym, wymiar kar objętych wnioskiem o dozór, podmiot najczęściej występujący z wnioskiem o udzielenie SDE, czas trwania postępowania, najczęściej wskazywane przez sąd przesłanki w postanowieniach, czy też stanowiska przedstawicieli administracji i prokuratorów w przedmiocie wniosku o udzielenie zezwolenia na odbycie kary pozbawienia wolności w SDE.

Problematyka kolejnych wystąpień oscylowała wokół zagadnień rozwiązywania problemów zdrowia psychicznego u więźniów („Development of a peer-led problem solving scheme for mental health and well-being in male prisoners” – dr Amanda Perry, MSc Keeley Moore, University of York) oraz prezentacji wyników badań z udziałem recydywistów („Zasoby osobiste i instytucjonalne w procesie readaptacji społecznej - na przykładzie badań z udziałem recydywistów” – dr hab. Renata Szczepanik z Instytutu Kryminologii i Penitencjarystyki). Prelegentka przedstawiła wyniki przeprowadzonych przez siebie badań jakościowych wśród recydywistów penitencjarnych. W wystąpieniu podkreślono wagę i znaczenie wsparcia ze strony najbliższego środowiska oraz instytucji pomocowych.

Kolejny referat zaprezentował ks. dr Paweł Wojtas. Dotyczył on wieloaspektowego ujęcia problematyki penitencjarnej w różnych kulturach świata. Duże zainteresowanie uczestników konferencji wzbudziło ukazanie specyficznych problemów oraz sposobów i warunków odbywania kary pozbawienia wolności m.in. w zakładach karnych znajdujących się na obrzeżach Australii.

W drugiej części konferencji odbyła się sesja posterowa, w trakcie której uczestnicy wydarzenia mogli zapoznać się z różnorodnymi zagadnieniami zaprezentowanymi w formie plakatów, które wpisywały się w tematykę konferencji. Przewodniczącą tej części była dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent. Podczas sesji posterowej zaprezentowano 34 plakaty: dr. hab. Mariusza Jędrzejko – „Nowe substancje psychoaktywne – mechanizmy działania”, dr hab. Agnieszki Lewickiej-Zelent – „Walory pracy w opinii osób osadzonych”, ppłk. dr. Piotra Łapińskiego, mgr Aleksandry Leszczyńskiej – „Współpraca sędziów penitencjarnych ze Służbą Więzienną”, dr Ewy Grudziewskiej – „(Nie)potrzebna superwizja – komunikat z badań wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej”, dr Ewy Grudziewskiej – „Zorientowanie na rozwój zawodowy funkcjonariuszy Służby Więziennej”, dr. Pawła Ostaszewskiego, dr. Marka Marczewskiego, mgr Justyny Włodarczyk-Madejskiej sondażowe „Poparcie dla zaostrzenia polityki

karnej”, dr. Karola Siemaszko – „Seniorzy odbywający karę pozbawienia wolności. Czy zachodzi konieczność nowych rozwiązań legislacyjnych?”, dr Joanny Wawrzyniak – „Modele pracy z seniorami osadzonymi w zakładach karnych i aresztach śledczych”, dr Maryli Koss-Goryszewskiej – „Funkcjonowanie systemu dozoru elektronicznego – wyniki badań”, dr. hab. Jacka Lorkowskiego, mgr Karoliny Gawrońskiej – „Komfort czy bezpieczeństwo? Wstępna analiza obuwia noszonego przez funkcjonariuszki SW”, kpt. mgr. Konrada Wierzbickiego, mgr Agnieszki Pytki – „Skazani stwarzający poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego”, mgr Magdaleny Nasuty – „Nadzór penitencjarny w Polsce i w wybranych krajach europejskich”, mgr Agnieszki Pytki, kpt. mgr. Konrada Wierzbickiego – „Prawa i potrzeby osób skazanych z niepełnosprawnością intelektualną”, mgr Mai Zawadzkiej – „Osobowość i orientacja życiowa sprawców zabójstw domowych”, por. mgr. Konrada Kulawika – „Skuteczność zatrudnienia jako środka oddziaływania resocjalizacyjnego. Analiza statystyczna wniosków o warunkowe przedterminowe zwolnienie w Areszcie Śledczym w Ostrowie Wielkopolskim”, mgr Sylwi Huczuk-Kapluk – „Ośrodek kuratorski jako forma profilaktyki wtórnej przestępczości”, mgr Joanny Klimczak – „Więźniowie dożywotni – najlepsi z najgorszych i źli stale. Badania naukowe nad karą dożywotniego pozbawienia wolności”, mgr Edyty Kulawieckiej – „Szkolenie funkcjonariuszy SW – wczoraj, dziś, jutro”, mgr Faustyny Jamiołkowskiej – „Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem skazanego rodzica”, mgr Agnieszki Nowogrodzkiej – „Neuropsychologiczne podstawy poznania społecznego – czy nasz mózg może być podłożem zachowań przestępczych?”, mgr Małgorzaty Pychner – „Umieszczanie nieletnich w zakładach karnych – prawo, praktyka i rozważania o powodzeniu resocjalizacji w warunkach izolacji więziennej”, mgr Katarzyny Okólskiej – „Rzeczywistość więzienna w odbiorze studentów”, mgr Mileny Zajkowskiej – „Resocjalizacja i readaptacja więźniów w Polsce i na świecie”, Magdaleny Biela – „Współpraca jednostek penitencjarnych ze środowiskiem akademickim – zadania, możliwości, oczekiwania”, Natalii Pliszki – „Czy klasyfikacja więźniów według kryterium niebezpieczeństwa nie powoduje dehumanizacji? Czyli o poszanowaniu człowieczeństwa w przypadku osób niebezpiecznych i o tzw. „laleczkach” skazańców”, Anny Paluszkiewicz – „Pozycja kobiet w ciąży w polskim więziennictwie”, Marty Napolskiej – „Więzienna służba zdrowia”, Wiolety Stabrowskiej – „Jak żyć normalnie będąc za kratami – czy

można wziąć ślub, głosować, decydować o wychowaniu swojego dziecka”, Macieja Długosza – „Warunki odbywania kary pozbawienia wolności przez kobiety w latach 1918-1939 – analiza historyczno-prawna regulacji międzywojennych”, Krzysztofa Gasińskiego – „Recydywistki – skrajny odsetek czy rosnące zagrożenie?”, Klaudiusza Kanclerza, Katarzyny Gurak – „Przeludnienie w polskich więzieniach – prawda czy mit?”, Krystiana Niebrzydowskiego – „Problematyka niepełnosprawnych więźniów – jak dostosować placówkę penitencjarną pod osoby niepełnosprawne”, Oliwii Czaplńskiej – „W ciężkich warunkach na rzecz społeczeństwa”, Huberta Skrzyńskiego – „European Prison Education Association Art as means to develop low skilled inmates”.

Prezentacje posterów zgłoszonych do konkursu wnikliwie oceniało jury, w składzie: dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent z Instytutu Kryminologii i Penitencjarystyki, prof. nadzw. dr hab. Krzysztof Wojcieszek z Pedagogium – Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, ppłk Ryszard Czapracki – Komendant Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu oraz dr Amanda Perry z University of York.

Spośród zaprezentowanych posterów jury postanowiło wyróżnić następujących autorów: mgr Joannę Klimczak z Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości za poster: „Więźniowie dożywotni – najlepsi z najgorszych i źli stale. Badania naukowe nad karą dożywotniego pozbawienia wolności”, mgr Agnieszkę Nowogrodzką z Aresztu Śledczego w Poznaniu za poster: „Neuropsychologiczne podstawy poznania społecznego – czy nasz mózg może być podłożem zachowań przestępczych?”, Oliwię Czaplńską z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach za poster: „W ciężkich warunkach na rzecz społeczeństwa” oraz Wiolettę Stabrowską z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie za poster: „Jak żyć normalnie będąc za kratami – czy można wziąć ślub, głosować, decydować o wychowaniu swojego dziecka”.

Zagadnienia zaprezentowane na posterach stanowiły tło rozważań podjętych w trakcie kolejnej sesji wykładowej, wieńczącej konferencję.

Podczas ostatniej sesji zaprezentowanych zostało pięć wystąpień. Tej części spotkania przewodniczyła dr hab. Renata Szczepanik oraz o. dr Jan Dezyderiusz Pol – OFM.

Jako pierwsza wystąpiła dr hab. Agnieszka Lewicka-Zelent. Prelegentka zaprezentowała temat „Przyszłość mediacji po wyroku”. Było to wystąpienie ukazujące instytucję mediacji jako konstruktywną metodę rozwiązywania konfliktów oraz środek subsydiarny w postępowaniu

sądowym. W wystąpieniu podjęte zostały wątki dotyczące aspektów prawnych i psychopedagogicznych mediacji w sądowym postępowaniu przygotowawczym oraz wykonawczym. W tym kontekście sformułowano ważne pytanie dotyczące barier upowszechniania idei sprawiedliwości naprawczej w procesie readaptacji społecznej osób osadzonych. Ponadto autorka podała wskazówki, jakie warto uwzględniać podczas wdrażania mediacji do jednostek penitencjarnych, a zwłaszcza przygotowywania więźniów do mediacji w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności.

Kolejny referat zaprezentowany został przez dr. hab. Mariusza Jędrzejko. Prelegent w swoim wystąpieniu „Nowe narkotyki (NSP) jako zagrożenie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz osób osadzonych w zakładach karnych” podzielił się refleksjami na temat mechanizmów działania oraz charakterystyki nowych substancji psychoaktywnych i ich wpływu na zdrowie psychosomatyczne. Dokonał przy tym prezentacji wiodących grup substancji, ich charakterystyki z punktu widzenia potencjałów agresji, przykładów reakcji ponarkotykowych (długo- i krótkoterminowych) oraz analizy potencjałów ryzyka przenikania tych substancji do zakładów karnych, a także ich używania w środowiskach przestępczych. Wystąpienie miało charakter analityczno-metodyczny. Następnie głos zabrał o. dr Jan Dezyderiusz Pol. Miał on wykład na temat: „Resocjalizacja religijna czy religia resocjalizacyjna – szanse i zagrożenia w działalności naprawczej osób pozbawionych wolności”. Prelegent podkreślił znaczenie i rolę kapelana w zakładzie karnym oraz wartość religii w procesie resocjalizacji.

Przedostatni wykład na temat „Bezpieczeństwa zakładów karnych w kontekście kompetencji psychosomatycznych personelu więziennego” zaprezentował mjr dr Leszek Kołtun z Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej we Wrocławiu, koordynator ds. szkolenia grup interwencyjnych Służby Więziennej. Podkreślił rolę i znaczenie rozwoju, kształcenia i doskonalenia funkcjonariuszy Służby Więziennej oraz zwrócił uwagę na sytuacje niebezpieczne i zagrażające, z jakimi spotykają się w pracy codziennej.

Ostatni referat na temat „Nauka i jej modele wyjaśniania i zapobiegania przestępczości”, wygłosił ks. prof. dr hab. Marian Nowak. W swoim wystąpieniu omówił modele współczesnego podejścia do problemów resocjalizacji („model deficytu możliwości konstruktywnego zachowania się” oraz „model odpowiedzialności sprawcy”). W modelu „deficytu możliwości sprawcy” popełnienie przestępstwa jest ujmowane jako wynik

deprywacji poprzez niezapewnienie mu odpowiednich źródeł istotnych dla prawidłowego funkcjonowania społecznego. Prelegent zwrócił uwagę na możliwości, jakie w działalności korekcyjnej osób pozbawionych wolności stanowią potencjalność i wychowalność człowieka. Model stawiający na odpowiedzialność pojmuje resocjalizację jako promowanie i wspieranie aktywności wolnej od zachowań antyspołecznych. Także w modelu deficytu możliwości należałoby jednak podejmować działania pozwalające sprawcom być aktywnymi uczestnikami w procesie resocjalizacji, a nie tylko jako przedmiot, obiekt oddziaływań.

Konferencję podsumował i zakończył przewodniczący Komitetu Organizacyjnego ppłk dr Piotr Łapiński, dziękując za udział i wyrażając nadzieję na organizację kolejnej edycji.

Niewątpliwie konferencja jest inicjatywą zasługującą na uwagę. Jej interdyscyplinarny wymiar pozwolił na wszechstronne podejście do tematu funkcjonowania więziennictwa i stojących wobec niego wyzwań. Szczególnie cenna była różnorodność poruszanych zagadnień oraz możliwość wymiany opinii czy doświadczeń z przedstawicielami nauki i praktyki, w tym osób pochodzących z różnych państw i różnych systemów prawnych.

Tytuły poszczególnych wystąpień oraz tematy przygotowanych posterów wskazują na bogactwo problemów, które zostały zaprezentowane podczas wydarzenia. Ramy niniejszego opracowania pozwalają jedynie na skrótowe omówienie każdego z nich. Należy podkreślić, że ich autorami są przedstawiciele szeroko pojętej penitencjarystyki, kryminologii, pedagogiki oraz psychologii, w tym osoby reprezentujące Służbę Więzienną.

Wybór tematyki konferencji był trafny, zważywszy na aktualne wyzwania polskiego więziennictwa (w tym rozpoczęcie od stycznia 2019 r. działalności Wyższej Szkoły Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie).

Tytuł konferencji: „Nauka na rzecz polskiego więziennictwa” potraktowany został jako continuum między dokonaniem Instytutu Kryminologii i Penitencjarystyki, stanowiącymi przesłankę do kształtowania się obecnych rozważań koncepcyjnych i badawczo-rozwojowych, aż do zarysowujących się perspektywicznych kierunków na rzecz wspierania rozwoju polskiego systemu penitencjarnego oraz nauk związanych z jego funkcjonowaniem.